

beste geschieden binnen het enige relevante organisatorische kader, de volkskerk. Daarbinnen moesten de nieuwe inzichten in de bijbel en andere bronnen vrijelijk uitgedragen kunnen worden. Hier lag de kern van de strijd.

Alvorens verder op dit onderwerp in te gaan, is wellicht een kleine zijstap dienstig om te laten zien hoezeer de wetenschappelijke bestudering van de Bijbel en de verbreiding van de resultaten ervan destijds allereerste aan de orde waren. Niet alleen in protestantse groeperingen - voorop de remonstranten, maar evenzeer bij Lutherse en doopsgezinden - speelde deze zaak, ook de Nederlandse kerkprovincie van de Rooms-katholieke Kerk kwam er, dank zij een prominent geleerde die vervolgens op een geheel ander terrein een grote naam zou verwerven, mee in aanraking. Het was Henri (Henricus Andreas) Poels, in Leuven opgeleid tot oudtestamenticus, die de moderne opvattingen over de gecompliceerde samenstelling van de vijf boeken van Mozes nog voor 1900 in twee tijdschriftartikelen en een eveneens voor leken leesbaar boek had uiteengezet. Dit was reden voor de bisschop van Roermond, hem een toegedacht seminarieprofessoraat te onthouden. Hierbij is pikant dat Schaepman, zij het zonder succes, vierkant achter de betrokken, in Rome trouwens van alle blaam gezuiverde, geleerde stond. Deze week in arrenmoede uit naar een docentschap aan de katholieke universiteit van Washington, maar werd in 1910 ook daar ontslagen, iets waar Rogier niet goed raad mee weet.⁶ Weer thuis in het Roermondse belandde hij in de zielzorg en in de organisatie van de vakbeweging. Hij zou er lauweren mee oogsten.

Terug naar de hervormden, die dus eveneens door de pentateuchkritiek bewogen werden. Hier stond - wat vaak onvoldoende verdisconteerd wordt - Philippus Jacobus Hoedemaker zelf in de voorste gelederen. Tijdens zijn hoogleraarschap aan de Vrije Universiteit, dat tot 1887 heeft geduurd, was hem gedurende enige tijd ook het onderwijs in het Oude Testament toegevalen. Waar hij ook van Kuyper mocht verschillen, niet op dit terrein. Nog in 1895 achtte hij het gewenst, zijn colleges over deze stof te publiceren. Hij deed het onder de ondubbelzinnige titel: *De mozaïsche oorsprong van de wetten in de boeken Exodus, Leviticus en Numeri. Lezingen over de moderne Schrift-critiek*

6. L.J. Rogier, *Katholieke Herleving; geschiedenis van katholiek Nederland sinds 1853*, 's-Gravenhage 1956, 385.